

عوامل موثر بر سن شروع یائسگی

افتخارالسادات حاجی کاظمی*، مریم جوادی کیا**، ملک تاج مشکبیدحقیقی*، فاطمه حسینی***

چکیده

مقدمه: عوامل بسیاری می‌تواند بر سن شروع یائسگی موثر واقع شود که از آن جمله می‌توان به شاخص توده بدنی، تاریخچه قاعدگی و تاریخچه تولیدمثل اشاره کرد.

هدف: تعیین ارتباط بین سن شروع یائسگی و شاخص توده بدنی، تاریخچه قاعدگی و تولیدمثل
نوع پژوهش: همبستگی یا همخوانی (Correlational) بوده است که در آن رابطه سن شروع یائسگی با شاخص توده بدنی، تاریخچه قاعدگی و تولیدمثل مورد بررسی قرار گرفته است. برای گردآوری داده‌ها به درب منازل نمونه‌های مورد پژوهش مراجعه و به روش مصاحبه پرسشنامه تکمیل و سپس وزن و قد نمونه‌ها توسط پژوهشگر کنترل و در برگه پرسشنامه ثبت شد.
نمونه: ۳۰۰ نفر از زنان یائسه ساکن در شمال شهر تهران که از طریق نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند.

نتایج: میانگین و انحراف معیار سن شروع یائسگی ($48/4 \pm 3/92$) بدست آمد. بین سن شروع یائسگی با شاخص توده بدنی و بین سن شروع یائسگی با تعداد حاملگی، سن اولین حاملگی و تعداد زایمان ارتباط معنی‌دار بدست آمد.

بحث و نتیجه‌گیری: با توجه به ارتباط شاخص توده بدنی و تعداد زایمان با سن شروع یائسگی لازمست زنان و دختران در این خصوص آموزش داده شوند. و نیز مطالعاتی بر روی زنان ساکن در سایر قسمتهای شهر تهران و نیز زنان روستایی انجام گیرد.

واژه‌های کلیدی: سن شروع یائسگی، شاخص توده بدنی، تاریخچه تولیدمثل، تاریخچه قاعدگی

*.عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران

** .کارشناس ارشد مامایی

***.عضو هیأت علمی دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران

مقدمه

بیان سن مشخصی برای یائسگی دشوار است، چرا که سن یائسگی در جوامع مختلف متفاوت می باشد. به طور مثال سن یائسگی در انگلستان ۵۰/۷۸ سال، آمریکا ۴۹/۸ سال و در زنان سفید امریکای شمالی ۴۸/۷ سال می باشد. *Kaprio* (۱۹۹۲) اظهار میدارد: سن یائسگی تحت تاثیر شرایط اقتصادی، اجتماعی، تحصیلات، قد، وزن، سن بلوغ و سن آخرین حاملگی قرار نمی گیرد. در حالیکه *Beser* (۱۹۹۴) معتقد است که تمام متغیرهای اقتصادی اجتماعی به صورت واضحی با وضعیت یائسگی مربوط می باشند. همچنین *Kaprio* (۱۹۹۴) اظهار میدارد که بعضی از عوامل نظیر قد و وزن بخصوص در زمان بلوغ با سن یائسه شدن مربوط می باشند. به طوریکه زنان چاق و بلند قد دیرتر از زنان لاغر و کوتاه قد یائسه می شوند. *Pearson* و همکاران (۱۹۹۰) معتقدند که سن یائسگی در اعضاء خانواده زنان تاثیر مستقیمی بر سن یائسگی آنان خواهد گذاشت و بالا بودن سن یائسگی در خانواده سبب افزایش سن یائسگی می گردد.

در مطالعه حاضر نیز هدف تعیین وجود یا عدم وجود ارتباط بین متغیر شاخص توده بدنی، تاریخچه قاعدگی و تولید مثل بر سن یائسگی بوده است.

فرضیه ها

- ۱- سن شروع یائسگی با شاخص توده بدنی ارتباط ندارد.
- ۲- سن شروع یائسگی با تاریخچه قاعدگی (سن اولین قاعدگی، طول سیکل های قاعدگی) ارتباط ندارد.
- ۳- سن شروع یائسگی با تاریخچه تولید مثل (سن اولین حاملگی، تعداد حاملگی و تعداد زایمان) ارتباط ندارد.

مواد و روشها

پژوهش انجام گرفته از نوع همبستگی (همخوانی) *(Correlational)* می باشد که در آن ارتباط بین سن شروع

یائسگی و شاخص توده بدنی، تاریخچه قاعدگی و تولید مثل مورد بررسی قرار گرفته است. نمونه شامل ۳۰۰ نفر از زنان یائسه ساکن در شمال شهر تهران بود که حداقل یکسال و حداکثر سه سال از قطع قاعدگی آنان می گذشت. نمونه گیری به طور خوشه ای انجام گرفت و نمونه هایی که دارای سابقه جراحی (برداشتن رحم و تخمدان) بودند و یا ۵ سال قبل از یائسگی از هورمونهای جنسی استفاده کرده بودند و نیز بیمارهای شناخته شده موثر بر قطع قاعدگی داشتند در پژوهش شرکت داده نشدند. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه بود. جهت تعیین اعتبار علمی پرسشنامه از روش اعتبار محتوی و جهت تعیین اعتماد (پایایی) از آزمون مجدد استفاده شد. برای جمع آوری اطلاعات به درب منازل مراجعه گردید و با روش مصاحبه و نیز اندازه گیری وزن و قد نمونه ها داده ها در یک مرحله گردآوری گردید. تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از نرم افزار *SPSS* انجام گرفت. سن شروع یائسگی واحدها در سه گروه (۴۶-۵۲، ۴۷-۵۳ و بیشتر) شاخص توده بدنی آنها نیز در سه گروه (< 24 ، $24-29$ و > 30 کیلوگرم) تقسیم بندی شد. همچنین سن اولین قاعدگی واحدها به دو گروه (زیر ۱۳ سال و بالای ۱۳ سال) و طول سیکل های قاعدگی نیز به سه گروه (زیر ۲۶ روز، ۲۶-۳۲ روز و بالاتر از ۳۳ روز) تقسیم شد. برای تعیین ارتباط بین سن شروع یائسگی با کلیه متغیرهای ذکر شده و هم چنین متغیر تعداد حاملگی، سن در اولین حاملگی و تعداد زایمان از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد.

نتایج

نتایج حاصل از بررسی نشان داد که ۵۴/۳ درصد واحدهای مورد پژوهش در زمان مصاحبه در گروه سنی ۴۸-۵۳ سال بودند و نیز ۴۴/۴ درصد دیپلم و بالاتر و بقیه کمتر از دیپلم تحصیلات داشتند. ۵۷/۷ درصد خانه دار و بقیه شاغل بودند و در زمان پژوهش ۹۱/۱ درصد متاهل

بوده‌اند. ۵۶ درصد از واحدهای مورد پژوهش در سن ۴۷-۵۲ سالگی یائسه شده بودند که میانگین سن شروع یائسگی ۴۸/۸ سال با انحراف معیار ۳/۹۲ بوده است. (جدول شماره ۱). در هر سه گروه شاخص توده بدنی، بیشترین درصد مربوط به کسانی است که سن شروع یائسگی در آنها بین ۴۷-۵۲ سال بوده است. (جدول شماره ۲) ضریب همبستگی پیرسون مبین وجود ارتباط بین دو متغیر شاخص توده بدنی و سن شروع یائسگی است ($r=0/14$ و $p<0/01$). سن اولین قاعدگی در ۶۱/۳ درصد

جدول ۱: سن شروع یائسگی در زنان مورد پژوهش ($n=300$)

سن شروع یائسگی	
۴۱-۴۶	۸۰ (۲۶/۷)
۴۷-۵۲	۱۶۸ (۵۶)
>۵۳	۵۲ (۱۷/۳)

* اعداد داخل پرانتز درصدها را نشان می‌دهد

جدول شماره ۲: سن شروع یائسگی و شاخص توده بدنی در زنان

مورد پژوهش ($n=300$)

سن شروع یائسگی			شاخص توده بدنی $\frac{kg}{m^2}$
>۵۳	۴۷-۵۲	۴۱-۴۶	
۱۴ (۱۱/۴)	۶۸ (۵۵/۳)	۴۱ (۳۳/۳)	<۲۴
۳۲ (۲۱/۳)	۸۵ (۵۶/۷)	۳۳ (۲۲/۰)	۲۵-۲۹
۶ (۲۲/۲)	۱۵ (۵۵/۶)	۶ (۲۲/۲)	>۳۰

* اعداد داخل پرانتز درصدها را نشان می‌دهد

جدول ۳: سن شروع یائسگی و سن اولین قاعدگی در زنان مورد

پژوهش ($n=300$)

سن شروع یائسگی			سن اولین قاعدگی
>۵۳	۴۷-۵۲	۴۱-۴۶	
۲۱ (۱۸/۱)	۵۷ (۴۹/۱)	۳۸ (۳۲/۸)	<۱۳
۳۱ (۱۶/۸)	۱۱۱ (۶۰/۳)	۴۲ (۲۲/۸)	>۱۳

* اعداد داخل پرانتز درصدها را نشان می‌دهد

جدول شماره ۴: طول سیکل‌های قاعدگی و سن شروع یائسگی در زنان مورد پژوهش ($n=300$)

متوسط طول سیکل‌های قاعدگی (روز)	سن شروع یائسگی		
	۴۱-۴۶	۴۷-۵۲	>۵۳
< ۲۶	۴۷ (۵۵/۳)	۳۷ (۴۳/۵)	۱ (۱/۲)
۲۶-۳۲	۳۲ (۱۷/۵)	۱۲۳ (۶۷/۲)	۲۸ (۱۵/۳)
> ۳۳	۱ (۳/۱)	۸ (۲۵/۰)	۲۳ (۷۱/۹)

* اعداد داخل پرانتز درصدها را نشان می‌دهد

در سنین بالاتر یائسه شده بودند (جدول شماره ۴). ضریب همبستگی پیرسون نیز بوجود ارتباط معنی دار و مستقیم بین سیکل قاعدگی و سن شروع یائسگی دلالت دارد. ($r=0/73$ و $p<0/001$). تعداد حاملگی در واحدها از صفر تا هفت متغیر بوده و میانگین تعداد حاملگی ۵/۰۷ را نشان می‌دهد و با افزایش تعداد حاملگی سن شروع یائسگی نیز افزایش یافته است (جدول شماره ۵). وجود ارتباط بین این متغیر با سن شروع یائسگی از طریق ضریب همبستگی پیرسون مورد تأیید می‌باشد ($r=0/46$ و $p<0/001$). یافته‌ها همچنین بیانگر آن است که سن اولین حاملگی

واحدها ۱۳ سال و بالاتر بوده است و در هر دو گروه کمتر از ۱۳ و بالاتر ۱۳ سال بیشترین درصد مربوط به کسانی است که در فاصله سنی ۴۷-۵۲ سال یائسه شده بودند. (جدول شماره ۳). آزمون χ^2 و ضریب همبستگی پیرسون وجود ارتباط بین این دو متغیر را نفی می‌کند.

یافته‌ها نشان می‌دهد که زنان با طول سیکل قاعدگی کمتر از ۲۶ روز اکثریت در سن ۴۱-۴۶ سال و با سیکل قاعدگی ۲۶-۳۲ روز اکثراً در سن ۴۷-۵۲ سال و با سیکل قاعدگی >۳۳ روز در سن >۵۳ یائسه شده بودند. یعنی هر چه سیکل قاعدگی طولانی تر بوده درصد بیشتری از زنان

جدول شماره ۵: تعداد حاملگی و سن شروع یائسگی در واحدهای مورد پژوهش ($n=300$)

تعداد حاملگی	سن شروع یائسگی		
	۴۱-۴۶	۴۷-۵۲	>۵۳
۰-۲	۴۳ (۵۸/۱)	۳۱ (۴۱/۹)	۰ (۰)
۳-۴	۲۳ (۲۵/۳)	۶۳ (۶۹/۲)	۵ (۵/۵)
۵-۶	۹ (۴/۳)	۴۴ (۶۹/۸)	۱۰ (۱۵/۹)
>۷	۵ (۶/۹)	۳۰ (۴۱/۷)	۳۷ (۵۱/۴)

* اعداد داخل پرانتز درصدها را نشان می‌دهد

ضریب همبستگی پیرسون نیز نشان دهنده وجود ارتباط معنی دار بین متغیر تعداد زایمان و سن شروع یائسگی می باشد ($r=0/48$ و $p<0/001$).

بحث و نتیجه گیری

نتایج این پژوهش حاکی از آن بود که با افزایش شاخص توده بدنی سن شروع یائسگی نیز افزایش می یابد و این ارتباط خطی و مستقیم است ($r=0/14$) اما سن اولین

۴۵/۳ درصد واحدها زیر ۲۰ سال بوده و میانگین سن حاملگی ۲۰/۷ سال می باشد و بیشترین درصد در هر سه گروه متعلق به کسانی است که در فاصله سنی ۴۷-۵۲ سال یائسه شده اند (جدول شماره ۶). آزمون X^2 نیز ارتباط معنی داری را بین این متغیر با سن شروع یائسگی نشان داده است. ($p=0/005$). یافته ها هم چنین نشان می دهد که میانگین تعداد زایمان ۴/۴۲ بوده و با افزایش تعداد زایمان سن شروع یائسگی نیز افزایش می یابد (جدول شماره ۷).

جدول شماره ۶: سن زن در اولین حاملگی و سن شروع یائسگی در واحدهای مورد پژوهش ($n=300$)

سن زن در اولین حاملگی	سن شروع یائسگی		
	>۵۳	۴۷-۵۲	۴۱-۴۶
< ۲۰	۳۴ (۲۷/۶)	۶۹ (۵۶/۱)	۲۰ (۱۶/۳)
۲۰-۲۴	۱۳ (۱۲/۹)	۵۸ (۵۷/۴)	۳۰ (۲۹/۷)
> ۲۵	۵ (۱۰/۴)	۲۷ (۵۶/۳)	۱۶ (۳۳/۳)

* اعداد داخل پرانتز درصدها را نشان می دهد

جدول شماره ۷: تعداد زایمان و سن شروع یائسگی در واحدهای مورد پژوهش ($n=300$)

تعداد زایمان	سن شروع یائسگی		
	>۵۳	۴۷-۵۲	۴۱-۴۶
۰-۲	۱ (۱/۰)	۴۶ (۴۶/۰)	۵۳ (۵۳/۰)
۳-۴	۹ (۸/۵)	۷۵ (۷۰/۸)	۲۲ (۲۰/۸)
۵-۶	۱۸ (۳۸/۳)	۲۷ (۵۷/۴)	۲ (۴/۳)
> ۷	۲۴ (۵۱/۱)	۲۰ (۴۲/۶)	۳ (۶/۴)

* اعداد داخل پرانتز درصدها را نشان می دهد

پیشگیری از عوارض یائسگی آموزش داده شوند. هم چنین پیشنهاد می‌گردد بررسی در یک حجم بزرگتر نمونه انجام گیرد تا نتایج قابلیت تعمیم بیشتری داشته باشد.

منابع

- Beser E., (1994), Body mass index and age at natural menopause, *Gynecol obstet invest*, 37(1):40-42.
- Herbest L.A., (1992), *Comprehensive gynecology*. st. Louis Mosby.
- Kaprio j., Luoto, Ruutela, A., (1994), Age at natural menopause and socio-demographic status in Finland. *AMJ Epidemiology*. 139 (1): 64-67.
- Pearson Clear Dl., et al.(1990), *Green's gynacol essentials of clinical practice*. Boston, Little Brown co.
- Whelan E.A.,(1990), Menstrual and reproductive characteristics and age of natural menopause *AMJ. Epidemiology*. 131(4).

قاعدگی باسن آغاز یائسگی ارتباطی نداشته درحالیکه افزایش طول سیکل‌های قاعدگی باعث بالارفتن سن شروع یائسگی شده بود ($r=0/73$). Whelan (1990) نیز در تحقیق خود اعلام کرد که افزایش طول سیکل قاعدگی سبب بالا رفتن سن شروع یائسگی شده است. همچنین در این پژوهش با بالا رفتن تعداد حاملگی سن شروع یائسگی نیز افزایش یافته بود ($r=0/46$) سن نخستین حاملگی نیز باسن شروع یائسگی ارتباط داشت ($p=0/005$). نگاهی به جدول حاکی از اینست که هرچه سن اولین حاملگی بالاتر بود. درصد زنان باسن یائسگی بالا افزایش داشته است. بین تعداد حاملگی وزایمان باسن شروع یائسگی نیز ارتباط خطی معنی داری وجود داشته و هرچه تعداد زایمان افزایش یافته بود سن شروع یائسگی نیز بالا رفته بود ($r=0/48$). باتوجه به اینکه یائسگی زودرس یا دیررس هر دو می‌توانند عارضه ایجاد کنند و نیز با توجه به تاثیر شاخص توده بدنی، سن و تعداد حاملگی و سایر متغیرها بر سن یائسگی لازم است دختران قبل از ازدواج درمورد حفظ شاخص توده بدنی، و نیز رعایت سن ازدواج و حاملگی آموزش داده شوند و نیز زنان جوان و میان سال در مورد پیشگیری از چاقی، حفظ توده بدنی و بهداشت قاعدگی و حاملگی و رعایت فاصله گذاری بین فرزندان و نیز روش

Factors effecting menopausal age

Background: Factors effecting menopausal age are many, including body mass index (BMI), menstrual and reproductive history.

Objective: To determine the relation between BMI, menstrual and reproductive factors and menopausal age .

Design: It was a correlational study. The data was drawn from one group of women. Variables were correlated using proper statistical tests.

Sample: Three hundred menopausal women were chosen by cluster random sampling. The study was conducted in north of Tehran.

Result: Findings indicated that menopausal age was positively related to BMI, duration of menstrual cycle, and number of pregnancies. The age of first pregnancy had an inverse effect.

Conclusion: The age of first pregnancy is an important factor that needs special attention and program planning.

Key words: Menopausal age, Body mass index, Menstrual history, Reproductive history.